

3.000 CARÀCTERS

Converses espanyològiques (2)

DOLORS MIQUEL

Em pregunta el cap de cambrers d'un hotel andorrà: "¿Va a desayunar?". M'acabo de despertar, de dos somnis, l'un el pròpiament oníric, que he deixat a l'habitació amb el pijama, el raspall de dents i una petita maleteta de mà; l'altre, el somni andorrà, l'Estat petit, on em trobo també, ara ho veig, somiant un lloc a la capa del planeta, on la llengua catalana i la cultura catalana són una realitat legal, reconeguda per l'ONU, duta a la pràctica en una mena de reserva improvisada al destí fagocitador dels dos Estats, l'espanyol i el francès.

El cambrer m'ho torna a preguntar: "¿Va a desayunar?", creient-se que estic mig adormida i que, per això, no li he pas contestat. No n'estic gens. "Que no parla català?", li dic en lloc del sí bicultural que potser s'esperava. Em mira. I parla català. M'explica que ell és gallec, i que als gallecs, castellans o protuguesos, els és fàcil parlar el català, perquè s'assembla a les seves llengües, però que amb la immigració massiva dels països de l'Est que s'ha produït és més fàcil parlar el castellà. No tinc ganes de discutir un argument tan tòpic i que conec tan bé. És evident que a un ucraïnès li és igual de difícil de parlar el castellà que el català que el gallec. És evi-

dent també que el castellà ha decidit ser l'idioma integrador d'Andorra, malgrat les lleis, la política, l'ONU i un plec d'ajuts que jo creia inapel·lables, definitius. Ara veig que no ho són.

Mentre faig boletes alimentàries amb el paladar, boletes, això sí, totalment catalanes, i xarrupo un cafè reescalfat, arriben més cambrers i alguns dels clients que han baixat a esmorzar. Els cambrers, entre ells i amb els clients, parlen castellà. Decideixo només escoltar el meu cervell, on el català és l'únic idioma. Deu ser que el cervell és la pàtria, em dic. I amb aquesta agradable sensació de dur entre les parets cranials, que em semblen una protecció definitiva, una mena de búnquer profundíssim, on els míssils espanyols no poden penetrar. Amb aquesta sensació surto de l'hotel a caminar pels carrers del centre d'Andorra la Vella i m'arribo fins a la plaça del Comú, tot botiguetant, activitat que no es pot deixar de fer si una va a Andorra.

EL CATALÀ ADQUIRIT

Als botiguers m'hi dirigeixo en català, sent contestada sempre, sense vacil·lacions ni males cares, en català. Un joier andalús em parla un català pulcríssim; un venedor d'electrodomèstics pakistanès em broda un català perfecte; una farmacèutica

Escrit d'Anselm Turmeda

bàltica em llança unes frases catalanes tan ben contruïdes que estic a punt de preguntar-li en quina escola ha anat per apuntar-m'hi algun dia; un francès em gargamelleja un català amb gust de *crêpe* de xocolata calenta i que s'assembla a la riquesa d'un nou dialecte...

Els meus diners, que en cap moment trec de la bossa, ara

me n'adono, són catalans i impulsen races universals a usar la meua llengua sense que això els sembli difícil, ans un plaer orgasmàtic de negoci. Penso en els versos que ens va llegir Anselm Turmeda: "Els diners [...] fan cantar els predicadors: *Beati quorum*". És evident que les lleis fan alguna cosa: elles, juntament amb els diners, convencen ràpidament els altres de la causa catalana.

De tornada en parlo amb el Paco, un taxista andorrà. Li pregunto sense usar diplomàcies –ell és català– si la llengua catalana està retrocedint a Andorra. Em diu que sí. És aleshores que comentem que només l'actuació de cada individu en particular, i si és protegit per lleis i fronteres, millor, és allò que fa que la cultura continuï viva. M'explica que alguna vegada ha hagut de cridar la guàrdia urbana perquè li traduís el que li deien en castellà. M'imagino jo a Cambrils cridant a la guàrdia urbana amb aquest fi. Impossibile! L'esperit almogàver ronda per dins del cotxe mentre travessem la conca verda de la Seu d'Urgell i passem pels prats alts de l'Urgell. Convenim que els catalans som una cultura de dominats pel quedar bé i una cultura de baixa autoestima mentre anem travessant planes i turonets que sostenen masies o pobles.

ERUDITS D'AQUÍ

Benet Oliva, de Vilassar de Dalt

ALBERT MANENT

Aquest llicenciat en ciències econòmiques s'ha dedicat sobretot a estudiar els orígens del capital que va fer possible la industrialització tèxtil en localitats del Maresme, sobretot a Vilassar, on Benet Oliva i Ricós viu, tot i que va néixer a Barcelona el 1944. Influït per Pierre Vilar i per Jordi Nadal, ha resseguit les nissagues dels fabricants vilassarencs i per això va publicar *Els orígens de la primera industrialització del reperi. Un cas emblemàtic: Vilassar i el capital comercial barceloní (1828-1975)* (Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró, 1999) i que va ser guardonat amb el premi Iluro de recerca.

L'interès d'Oliva se centra en dues famílies: els Serra i els Feliu de la Penya Isern, que compten amb una aportació decisiva del capital comercial barceloní per reforçar la industrialització local. Es tracta del que ell anomena dos *holdings*: Nadal y Ribó i Coma, Ciuró y Clavell. Aquestes empreses inverteixen sobretot en el ram cotoner. La recerca d'Oliva és modèlica i extraordinària i fa descobrir de primera mà que confirmen la seva gràcia i l'encert a rastrejar molts fons i a treure'n unes conseqüències per a la industrialització. Oliva ha investigat sobretot arxius parroquials i de protocol de Barcelona i a la Corona d'Aragó, a més de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Sense oblidar els amillaraments i alguns fons particulars. Resta, en procés de classificació, el riquíssim arxiu del marquès de Barberà, a Vilassar de Dalt, que quan sigui consultable del tot donarà moltes informacions inèdites.

Un segon llibre és *La generació de Feliu de la Penya. Burguesia mercantil i guerra de Successió entre el Maresme i Barcelona* (Lleida, 2001). És un estudi microhistòric de com evoluciona un grup de nissagues del Baix Maresme d'ençà que es comencen a destacar en les empreses que tenen des de mitjan segle XVI a llurs pobles d'origen. I al segle següent s'estableixen a Barcelona com a mercaders i, segons Oliva, encapçalen a partir del 1680 la revolta antiborbònica.

El darrer llibre és *La petita noblesa al Maresme. Tres trajectòries: Des Bosc, Ferrer i Sala (segles XIV i XVII)* (Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró, 2002). Totes tres famílies van estar al servei del rei i es van extingir al voltant de la Guerra de Successió.

Oliva incideix així en el tema de la petita noblesa que té al Camp de Tarragona dos estudiosos com ara Laureà Pagaroles i J. Rovira i Gómez, el qual també ha estudiat la mateixa matèria al Baix Ebre.

ARA COM ARA

Emily Dickinson i la comprensió dels poemes

CARLES HAC MOR

Sam Abrams, a la seva important antologia de poemes d'Emily Dickinson *Jo no sóc ningú! Qui ets tu?* (Jardins de Samarcanda, Cafè Central / Eumo Editorial), ha aconseguit de dir en català el que Dickinson diu en anglès. I el que Dickinson diu és sovint considerat misteriós i enigmàtic, i he comprovat que això porta alguns a elucubrar sobre allò tan absurd de la forma i el contingut. Per entendre bé el que diu Emily Dickinson, o qualsevol altre poeta, cal treure del mig la dicotomia forma/fons, que és el que ha fet Abrams.

I per veure la necessitat d'aquesta supressió, triem ara un poema qualsevol, posem per cas el numerat com a 966 en el conjunt de l'obra d'Emily Dickinson, el qual fa així, en versió de Sam Abrams: "Un cop Mortal és un cop Vital per a Alguns / Que fins l'hora de morir, no van esdevenir vius - / Que d'haver viscut - haguessin mort / En el moment

demorir, havent començat a Viure".

Què diu aquest poema? Què vol dir? Què expressa i què comunica? Resposta: diu, expressa i comunica exactament allò que diu, expressa i comunica, o sigui, "Un cop Mortal... (etcètera)". Un hermenèuta, emperò, objectaria que això és una tautologia que no serveix per interpretar, i tindria raó. I, tanmateix, ¿cal anar més enllà de la mera tautologia? Em penso que no, si no ens volem empatollar.

ENTRE FORMA I FONTS

Perquè opino –com més o menys Susan Sontag al seu assaig *Contra la interpretació*– que la voluntat de voler interpretar (o més ben dit, de voler ultrainterpretar) la poesia i l'art obliga, equivocadament, a diferenciar, absurdament, entre forma i fons o contingut. Aquesta bifurcació, en poesia i art, no existeix: forma i contingut no són sinó la mateixa cosa, i aquesta cosa és el poema o l'obra d'art.

Tot amb tot, per no caure en dogmatismes antiinterpretatius, mirarem d'interpretar el poema de més amunt, sense, però, ultrainterpretar-lo. Vejam si això és possible. Fem una concessió a l'hermenèutica i eliminem la separació entre els versos del poema, posem-hi una puntuació convencional, fem-hi desaparèixer les majúscules i procurem dir d'una manera més planera allò que diu el poema.

Ara bé, un cop fetes aquestes modificacions, el poema ja no és el mateix, ja és un altre poema que ve a ser una, i només una, interpretació del poema original. Interpretar, doncs, i d'acord amb Sontag, "és asfixiar" el poema, és tancar-lo en una interpretació, o en unes interpretacions, en comptes de deixar-lo obert a totes les interpretacions possibles.

De tota manera, tal vegada aquest segon poema, si fa no fa paral·lel a l'original, ens podrà aclarir que vol dir el primer poema. Resta així, el

poema ja modificat: "Un cop mortal és un cop vital per a alguns que, fins a l'hora de morir, no han esdevingut vius, i que, si haguessin viscut, haurien mort en el moment de morir, i llavors haurien començat a viure". I no, amb aquesta versió adulterada no hem guanyat pas res pel que fa a la comprensió del poema, sinó que hi hem perdut, i molt, a causa de l'asfíxia. Tots els detalls, de sintaxi, de verificació, de puntuació i tipogràfics, són fonamentals per comprendre el poema. Això, que és tan obvi, segons com, sembla que no ho sigui.

Allò que diu el poema (el contingut o fons) és absolutament inseparable de com ho diu (de la forma). Si més no aplicada a la poesia i a l'art, la concepció d'una forma i d'un contingut és confusionista i "reaccionària i covarda", en mots de Susan Sontag. Com demana Andrés Rivera: "Aquella distinció degenerada entre forma i fons cal eliminar-la".